

тане речи, налажење слике која представља реч коју је дете прочитало, вршење описане радње, одговарање на питање постављено у вези са прочитаним, препричавање прочитаног).

б) Примена стечене вештине читања самостално (или читајући наизменично са одраслима).

САРАДЊА ВРТИЋА И ПОРОДИЦЕ У ПРИПРЕМИ ДЕЦЕ ЗА ШКОЛУ

Изузетно важан фактор готовости деце за школску наставу су родитељи. Подизање њиховог педагошког нивоа, и објашњавање смисла и начина припремања деце за школу, су услови њихове дobre и садржајне сарадње на том плану, ради постизања континуитета и склада васпитних утицаја које врше вртић и породица.

Утврђено је да успешни ученици, који су били вальано припремљени за школу, по правилу, код куће имају одрасле који су пажљиви и брину о њима, и обрнуто – неуспешни ћаци, који нису били добро припремљени за школу, потичу из неповољног породичног окружења /Проскура: 1985, 111/.

Родитељи су у највећем броју случајева врло заинтересовани за успех своје деце у школи, међутим, њихов допринос у том погледу често није адекватан, па чак је и погрешан, упркос добрим намерама. Отуда, један део активности васпитача на припремању деце за школу, треба да буде усмерен ка породици, односно, информисању родитеља шта они са своје стране треба да учине, и успостављању координације у раду са њима. Осим тога, њих треба упозорити на грешке које могу да учине, и обавестити о начинима да се оне избегну.

Појмом „страх од школе“ се означава неуротични страх од свега што је повезано са школом. Дете, из разних узрока, постепено изграђује негативан став према учењу, учитељу, школским задацима, друговима у школи и др., и почиње да бежи из школе испољавајући негативне облике понашања. Узроци страху се често налазе у породици: у неправилном односу и претераним захтевима малом ћаку, разводу или конфликтима међу родитељима, носталгији за, до тада безбрижном детињством, немогућности да се испуне школски захтеви, подсмевању од стране школских другова, губљењу поверења у себи најближе, тешким болестима и другим психотрауматским ситуацијама. Као „психотоксин“, који изазива доживљај страха повезан са школом, неретко дјељује и сама личност учитеља, неповољна психоклима у одељењу, створена од појединих наставника и ученика. Често, у етиологији страха од школе, играју улогу и наизглед невине претње упућене

детету: „Видећеш ти, када пођеш у школу!“ Или, питања која дете стално слуша, када постане ученик: „Колико времена си данас учио?“, „Јеси ли све научио?“ А да ли га питамо: „Јеси ли се играо?“. Или, грдимо ли га ако се није наиграло? /Милев: 1989, 20/.

Сарадња дечјег вртића и породице на припреми деце за школу је тема, која треба да пројима разне облике комуникације васпитача и родитеља. О њој треба разговарати већ на првом родитељском састанку, који се одржава крајем септембра или почетком октобра, а по могућности на њега треба позвати и учитеља, који ће већину деце преузети наредне године.

У разговорима са родитељима, васпитач треба прво да сазна како они схватају суштину припремања деце за школу, и како виде своју улогу у томе, затим, какве је радне навике дете стекло у родитељској кући, какви су међусобни односи родитеља и детета, колико је дете мотивисано за полазак у школу, какве мере родитељи примењују у васпитању свог детета, какве специјалне поступке предузимају да би га припремили за школу (чему га уче, како га мотивишу, шта су постигли у том погледу и сл.), какви су услови за развој и учење у породици, односно, колико је читава породична атмосфера повољна за дете у том погледу, чиме се дете највише бави код куће и шта га посебно занима, и, колико су родитељи уопште расположени за сарадњу са њиме у припремању детета за школу.

Са друге стране, важно је да родитељи знају шта се са децом ради у вртићу, као и да имају прилике да виде понашање свог детета у друштву вршњака. Најбољи начин за увид у живот и рад васпитне групе, која се припрема за полазак у школу, је њихово присуство у вртићу. Они тако могу да посматрају своје дете у посебној ситуацији, какву представља активност у васпитној групи, упореде га са другом децом, уоче његове реакције у комуникацији са друговима и васпитачем и сл., што ће им помоћи да убудуће своје васпитне поступке заснују на објективнијим мерилима. Осим тога, од васпитача могу да науче многе поступке из његовог „заната“, нпр. како организовати покретну, дидактичку, или игру маште или улога, како прочитати причу и поразговарати са дететом о ономе што је чуло, како решавати задатак из игрових листова итд.

За ту сврху је могуће одредити дане када ће родитељи присуствовать васпитно-образовном раду, и организовати систематски боравак оних који то желе у облику де-

журстава и помоћи васпитачу (нпр. приликом излета, припреме за новогодишњу свечаност, прославе 8. марта, и сл.).

Веома добре могућности за комуникацију са родитељима деце, која се припремају за школу, пружа и посебан пано у кутку за родитеље. Поред информација о режиму дана, родитељи преко фотографија, краћих записа, дечјих радова и сл. могу да стекну слику о томе чиме се баве њихова деца, како напредују, и о чему могу разговарати када их буду питали шта се ради у вртићу. Посебно је могуће изложити примерке књига за децу које се препоручују, али и књига за родитеље педагошког карактера, затим, проспекте дидактичких играчака и саме играчке, обавештења о позоришним и филмским представама за децу, концертима, изложбама, као и свему осталом што може заинтересовати родитеље и бити им од користи у подизању деце (нпр. о одећи и обући за децу, летовалиштима, типовима школских торби које се препоручују као најмање штетне за кичмени стуб детета, итд.).

Први корак у координирању поступака, којима треба децу припремити за школу, је информисање родитеља о циљевима, задацима, садржајима и методама, који се за ову сврху примењују у вртићу. Њима треба објаснити какве се новине уносе у живот и рад њихове деце у односу на претходну годину, како су се променили циљеви, садржаји и методи васпитно-образовног рада зависно од узраста деце, њихових потреба и могућности, али и од онога што их очекује у школи. У вези са тим им се посебно истиче шта они могу допринети да би припремање за школу било што успешније.

На који начин родитељи могу да допринесу припремљености деце за школу

Информисање родитеља, о којем је било речи у претходном поглављу, боље је вршити у облику договарања, саветовања и узајамне размене искустава, него путем предавања на којима су родитељи мање-више пасивни слушаоци. Постоји тенденција, коју треба подржати, да родитељи узимају све активније учешће у животу дечјег вртића, а посебно у задовољавању нарасле потребе за социјалним контактима деце припремне групе. Они имају велике могућности да унесу разноврсност у васпитно-образовни рад причањем деци о својој професији, изношењем својих животних искустава, показивањем вештина, објашњавањем обичаја,

евоцирањем успомена на своје детињство и др.

Теме саветовања, непосредније или посредније везане за припремање деце за школу, могу, на пример, бити: шта значи зрелост или готовост детета за полазак у школу и како јој је могуће допринети у родитељској кући; игре, којима се деца припремају за школу; како представити школу будућем ћаку; режим дана детета које се спрема за полазак у школу; какве обавезе могу да имају шестогодишњаци у кући; како развијати љубав према књизи; како код деце васпитавати жељу за сазнањем; васпитавање трудољубља и истрајности; осамосталљивање деце; дисциплина и решавање дисциплинских проблема итд.

У оквиру поменутих тема, веома је важно упозорити родитеље да, и у најбољој намери, могу погрешити ако децу припремају за школу без консултација са стручњацима и одговарајуће литературе. Посебно им треба указати на врло рас прострањену грешку, какву представља давање предности специјалној припреми за школу (која се најчешће своди на обраду неких делова наставног градива из I разреда) над општом припремљеношћу, без које специјална припрема може чак да буде и контрапродуктивна.

Истовремено родитељима треба скренути пажњу на предрасуду, према којој игру, као показатељ незрелости, треба сузбијати код деце која се припремају за школу. Истина је да многи савремени родитељи схватају потребу да се њихово предшколско дете игра, и за то му стварају услове купујући играчке (понекада и више него што треба). Међутим, код многих од њих постоји предрасуда да је игра активност „типа жабљег репа“, односно, да бива превазиђена када дете пође у школу. С обзиром да се на игру гледа као на знак недорасlostи, она се омаловажава пред дететом у име припремања за школу, са намером да се потисне. Са друге стране, чак и када су расположени да купују играчке, они не умеју да их изаберу како треба, руководећи се или сећањем на омиљене играчке из свог детињства, или играчком која својим изгледом или функцијом тренутно привуче дечју пажњу, што је најчешће промашај. На пример, један електрични возић ће изазвати велики интерес детета, све док се неколико пута не окрене у круг, а онда ће опасти, јер дете не прихвати пасиван став у односу на играчку. Супротно томе, конструкцијски материјали, непривлачни на први поглед, постају занимљиви тек када се

упознају њихове могућности. Отуда је потребно посаветовати родитеље какве играчке да купе деци, како да их подстакну на игру њима, у коју могу и сами да се укључе. Такође, треба им објаснити да игра задржава своју развојну функцију у читавом детињству, без обзира што у школи, у први план, долази учење. Шта више, игра је нужна и одраслима, као облик опуштања, рекреација, агенс окупљања људи и генератор позитивних емоција. Није случајно, велики немачки књижевни Шилер казао: „човек се игра само онда када је у пуном значењу речи човек, и он је само онда човек када се игра“ /1967, 168/.

Родитељима треба посебно подврући огроман значај повољне породичне атмосфере за развој њиховог детета, као и чињеницу да је најбоља васпитна метода њихов лични пример, без чега ни остали поступци неће бити ефикасни. Такође, треба их упознати са начинима, на које могу допринети бogaћењу дечјег искуства и проширивању сазнања о људима, природи и месту у којем живе, како да одговарају на дечја питања, усмеравају дете у гледању ТВ емисија, играју се са дететом и усмеравају његову игру тако да има васпитно-образовни учинак, уче га да планира своје активности и стварају му услове за стваралачко изражавање, осамостаљују га у сваком погледу, уче да обавља једноставне послове и учествује у кућним пословима, буде уредно и чуварно, створи позитивна очекивања у односу на оно што га чека у школи и поноси се чињеницом да ће ускоро постати ћак, научи низ практичних ствари које су му потребне да би се снашло у школи и на путу до ње (правила лепог понашања, саобраћајне прописе, разне конвенције) итд.

Када је у питању општа и физичка зрелост или готовост детета за школу, родитељима се наглашава потреба здравог живота у породици, излазака у природу за викенде, летовања и зимовања, одговарајуће хране, одмора и сна, повезано са временом одређеним за ове активности у режиму дана дечјег вртића. Посебно се указује на неке штетне утицаје, које могу на децу да изврше савремена средства забаве и комуникације (претерано гледање ТВ емисија, компјутерске игре и сл.), ограничавајући дечје кретање, претерано их замарајући умно и емоционално, делујући, под одређеним условима, штетно на вид и слух. Када је у питању здравље деце, родитељи могу да допринесу постизању доброг држања тела приликом ходања и седења да би се избегле деформације кичменог стуба, а, по потреби

могу, у договору са стручњацима, да свакодневно организују неке корективне вежбе.

Осим правилног дозирања физичких оптерећења, родитељи треба да поведу рачуна и о умном напрезању своје деце. Док неки од њих сматрају да је учење ствар школе, и да једноставно треба пустити децу да се наиграју, други, амбициознији, уче своје дете да броји, чита, пише, претварајући га у малог ћака пре времена. Отуда и једнима и другима треба указати на праву меру и начин организовања интелектуалних активности са децом, које их неће сувише заморити, нити изазвати отпор према одређеним садржајима школског типа, али ни препустити себи, допуштајући да се гаси радозналост и не буду искоришћени њихови интелектуални потенцијали, који су значајни на овом узрасту. У сваком случају, родитеље треба научити да наизменично организују активности које дете ангажују умно и физички, што је за њега најкорисније.

Родитељима нарочито треба помоћи у избору дечје литературе (књига, сликовница и дечјих листова), коју ће читати својој деци, тако да буде прилагођена узрасту, занимљива и разноврсна по тематици. Могуће им је дати и упутства како деци читати књиге и како после читања разговарати са њима. Осим тога, када њихово дете донекле научи да чита, могу му помоћи да то боље увежба. Један од начина за то, којим се код деце ствара навика за стално дружење са књигом, је увођење обичаја да увече родитељ и дете наизменично читају одломке књиге, што је добар наставак лепог обичаја да се пред спавањем исприча прича.

Од родитеља треба сазнати чиме се њихово дете највише бави код куће, да ли започети посао доводи до краја, шта уме самостално да ради, како реагује на похвалу или покуду за урађено, и има ли у кући каквих сталних обавеза. Искуство је показало да су деца, која су имала прилике да у породици стекну радне навике, обично постизала задовољавајући ниво вољног управљања својим понашањем у целини, што је касније позитивно утицало и на однос према учењу у школи. Нажалост, има доста породица у којима се не увиђа довољно значај радног васпитања за формирање личности детета, његов општи развој, као и развој сваког од аспекта његове личности. Ако и поверају деци неке кућне послове, то не чине систематски, већ од случаја до случаја, тако да их дете не схвата као нешто што му је трајно поверио и што је његова одговорност.

Овим родитељима треба препоручити да укључују децу у свакодневне кућне послове, и објаснити им потребу да деца имају стална задужења и одговорности у кући, о којима ће се старати сразмерно самостално и савесно, прихватајући их као свој део дужности које деле сви укућани. Познато је да су деца, која су на тај начин ангажована у кући, уопште спремнија да раде и сарађују, да су активнија и одговорнија у извршавању обавеза, што им је потребно и у школи. Захваљујући кућним пословима, који су по правилу монотони и нису посебно привлачни, али се врше из других мотива, дете се оспособљава да превазилази разне тешкоће, да организује своје поступке и истрајава без обзира на непривлачност посла, што код њега васпитава такве особине воље и карактера, као што су самодисциплина, упорност, одговорност и др. Осим тога, родитељима треба препоручити да дете, које се бави овим пословима успешно и покаже у томе приљежност и савесност, треба похваљивати и подржавати, што је важно за развој позитивне слике о себи и стицање поверења у себе и своје могућности. То дете очекује од њих и не треба га изневерити.

Родитељи би посебно требало да обрете пажњу на то, у каквом су стању и како се чувају дечје књиге, играчке, прибор и материјал за цртање и сл., као и да навикавају дете да их држи у реду, лепо сложене и на одговарајућем месту, за шта му треба обезбедити потребан простор, кутије и преграде у ормару. Навика, коју дете тако стекне, преће се непосредно на уређивање, чување и читав његов однос према школским књигама и призору.

Међутим, не треба се задовољити тиме да дете у кући има сталне обавезе, које се своде на бригу о сопственим стварима и себи, већ треба предвидети и обавезе које представљају део општих послова у корист целе породице. Оне треба да буду сталне, и потребно је навићи дете да их извршава квалитетно, што подразумева, у почетку, показивање и контролу од стране одраслог, оцењивање онога што је урађено, а затим постепено осамостаљивање детета, самоконтролу и самооценавање. Способности, које ће на тај начин стећи, и радне навике, биће му од велике користи када пође у школу.

Осим радних навика, родитељи треба да однегују код своје деце културне навике, као и пажљив однос према својим ближњим. То подразумева поштовање према старијим, пре свега оцу и мајци, одраслијим члано-

вима породице, васпитачу и свима који се о њима старају и са којима се срећу. Ово поштовање треба да се изражава, пре свега, у њиховом културном и дисциплинованом понашању, уважавању ауторитета, знања и рада одраслих, као и тежњи да им се помаже и на разне начине излази у сусрет, према дечјим могућностима. Ова тежња треба да буде у тој мери мотивисана, да деца испољавају спремност за помоћ не само онда када их то забавља и привлачи, него и у другим ситуацијама, када је потребно уложити вољни напор и потиснути неки други мотив.

У другом полугођу се, у раду са децом припремне групе, појављују домаћи задаци, а то је прилика да се изгради и однос према овој класичној школској обавези не само код њих, него и њихових родитеља. Задаци могу бити врло разноврсни, од оних у игровним листовима за логичко-математичке и отворачке активности, преко вежбања графомоторике и писања елемената слова у **Предшколској свесци**, до прављења нечега, цртања, систематског посматрања одређене појаве у природи, учења песме, итд. Родитеље треба упознati са начинима на које могу да допринесу овој, непосреднијој припреми за школу, усклађено са поступцима којима васпитач оспособљава децу за гласовну анализу речи и препознавање неких натписа, вежба ситну мускулатуру шаке и прстију, као и координацију ока и руке, потребне за писање. Осим тога, они могу кроз игру и разне практичне животне активности допринети и развоју логичко-математичких појмова, за шта су разрађене посебне дидактички игре /в. Каменов: 1997б, 24–31/. За ове сврхе се препоручују разне конструкторске играчке. Родитељи могу да уче дете да граде према нацрту или моделу, али и да самостално решавају конструкторске задатке у складу са унапред постављеним, општим правилом (нпр. „што вишу грађевину“, „гаражу у коју ће stati велики кипер“, „само од коцкастих елемената“ и сл.).

Последњи родитељски састанак, крајем маја или почетком јуна, треба посветити осврту на постигнуте резултате, посебно у припремању деце за школу. Овај састанак, који има и свечани карактер, је још једна прилика да се родитељима препоручи како да искористе летњи распуст и организују активности од којих ће дете имати највише користи. Још једном им треба нагласити да, припремајући га за школу, избегавају обраду градива из првог разреда, посебно, механичко бројање и рачунање, као и учење деце писању пре него што су за то створене

потребне претпоставке. Уместо тога, за њихово дете је боље да се бави активностима које доприносе његовом физичком и менталном здрављу, а то су све врсте игара, како дидактичких и конструкторских, тако и игара улога и маште, покретних игара, затим, цртање, сликање, ликовно обликовање, музичко-ритмичке активности, све активности које му приближавају добру књигу и сл. Да би их успешније организовали, треба им упутити на одговарајућу литературу, у којој могу да нађу исцрпна обавештења како да помогну својој деци да се боље снађу у великој промени какву за њих представља полазак у школу. Од те литературе посебно бисмо препоручили књигу **Припремам дете за школу**, ново издање, усклађено са овим методичким упутствима и **Моделом Б Основа програма**. Било би пожељно да је добију сви на почетку школске године која ће значити постепени преокрет у животу њиховог детета, чија успешност зависи у највећој мери и од усклађеног деловања вртића и породице.

На завршној свечаности лепо је када васпитач може родитељима да подели албуме са фотографијама и радовима њихове деце, нарочито ако су они скупљани више година, што даје увид и у то како су се развијала. Организовање „полагања матуре“ пред родитељима, у виду квиз питања даје деци прилике да покажу своја знања и вештине и стекну још више сигурности у себе пред полазак у школу.

Литература

- Антропова, М. В. и М. М. Кольцова /ред./: *Психофизиолшка зрелост деце*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1986.
- Бабаева, Т. И.: *Социално-личностни аспекти на проблема за възпитаване на готовост за обучение в училище при децата от предучилищна възраст*, у Тодорова-Батоева: 1991, 23–31.
- Babić, N.: *Dječja pitanja*, Školska knjiga, Zagreb, 1983.
- Бабић, З. и Б. Просеник: *1000 Како то? Зашто то?*, Дидакта, Нови Сад 1990.
- Бардин, К. В.: *Подготовка ребёнка к школе*, Знание, Москва, 1983.
- Барвинек, Х.: *Методе и поступци доживљавања и посматрања природе код предшколског детета*, Предшколско дете, Београд, 1974/4, 346–364.

- Батоева, Д.: *Развитие на детето до постъпването му в училище и психомоторна готовност за писане*, у Тодорова-Батоева: 1991, 93–111.
- Батоева, Д. и О. Занков: *Как да подгответим детето да пише*, Образование, София, 1993.
- Беньова, Т.: *Подготовка детей к школе в ЧССР*, у Парамонова: 1989, 102–75.
- Богина, Т. Л. и Н. Т. Терехова: *Режим дня в детском саду*, Просвещение, Москва, 1987.
- Богуславска, З. М.: *Психолошке особености сазнајне активности деце предшколског узраста у условима дидактичке игре*, Предшколско дете, Београд, 1972/2–3, 145–53.
- Bruner, J.: *The Relevance of Education*, George Allen and Unwin, London, 1972.
- Брунер, Ј. С.: Процес образовања, Педагогија, Београд, 1976/2–3, 273–321.
- Венгер, Л. А.: *Педагогика способностей*, Знание, Москва, 1973.
- Венгер, Л. А. и В. Мухина: *Основные закономерности психического развития ребёнка*, Дошкольное воспитание, Москва, 1973/5 и 6.
- Венгер, Л. А.: *Воспитание психологической готовности к систематическому обучению*, Дошкольное воспитание, Москва, 1985/7, 43–6.
- Венгер, Л. А. и Г. Г. Кравцов /ред./: *Основные показатели готовности детей шестилетнего возраста к школьному обучению*, Министерство просвещенија СССР, Москва, 1988.
- Woodhead, M.: *Preschool Education in Western Europe; Issues, Policies and Trends*, Council of Europe, Longman, London, 1979.
- Гавриловић, А.: *Родитељство, систем друштвене бриге о деци и улоге локалне заједнице*, необјављена докторска дисертација, Факултет политичких наука, Београд, 1997.
- Група аутора: *Говор у предшколској установи*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд и Свјетлост, Сарајево, 1987.
- Група аутора: *Подготовка детей к школе в СССР*, у Парамонова: 1989, 8–100.
- Давыдов, В. В., Запорожец, Б. Ф. Ломов и др. /ред./: *Психологический словарь*, Педагогия, Москва, 1983.
- Даскалова, Ф.: *Рефлексивен подход към обучението по роден език в детската градина и подготовка на 5–6 годишните деца за училище*, у Тодорова-Батоева: 1991, 60–75.
- Димић, М. /ур./: *Исхрана у предшколским установама*, Завод за економику домаћинства Србије, Београд, 1997.